

על איי קומורו, המרמרה, ובית הדין הבינלאומי

תחקיר מטעמו, אשר הוגש לוועדה, אשר הרכבה כלל גם נציג ישראלי וטורקי (יוסף צ'חנובר, לשעבר מנכ"ל משרד החוץ מזה, ומר Sanberk Suliman Ozdem תת מזכיר משרד החוץ הטורקי מזה).

"דו"ח פאלמר", שפורסם בספטמבר 2011 סוקר את האירועים והעובדות, מכריע בנקודות שבמחלוקת, כפי שנתגלו בפני חברי הוועדה, ומציע המלצות על מנת להימנע מאירועים דומים בעתיד ולשיקום היחסים הדיפלומטיים. במסגרת הכרעותיו, קבע "דו"ח פאלמר" בין היתר, כדלקמן: [1] למדינת ישראל, הנתונה תחת מתקפת טילים מתמשכת מהרצועה, הייתה זכות מכוח אמנת סאן רמו להטיל מצור ימי, אשר הוטל והוכרז כדיון; [2] לאחר סקירת הרכב המשט, תכולת כלי השיט, ואופן התנהלותו, קובע הדו"ח כי מטרת המשט לא הייתה לסייע לתושבי עזה- הן משום שלא היה על האוניות מזון ותרופות בכמות משמעותית, והן לנוכח הסיכויב לאלטרנטיבות שהוצעו לפריקת המטען במצרים למשל והובלתו לרצועה- כל זאת כאשר בעזה עצמה כלל לא היו מתקנים המסוגלים לפרוק מטען מהאוניות; [3] מטרת המשט המוצהרת הייתה להפר את המצור הימי שהוטל כדיון. [4] לפיכך, למדינת ישראל הייתה כל הזכות וההצדקה לעצור את המשט, והיא הייתה רשאית לעשות כן גם מחוץ ל"מים הטריטוריאליים" שכן אכיפת מצור ימי יכולה להתבצע בכל מקום במים הבינלאומיים (HIGH SEAS) ובמידת הצורך, ניתן להפעיל כוח לצורך האכיפה.

בכל הקשור לאופן בו הפעילה מדינת ישראל את זכותה לעצור את המשט, בנקודה זו מותח הדו"ח ביקורת על ישראל בכך שהיה אפשר להפעיל אמצעים אחרים (אותם מונה הדו"ח כגון "פצצות בואש", חסימת האוניות וכד'), כך שהביקורת, ככל שקיימת בדו"ח, הנה על שיטת הפעולה הישראלית ותוצאותיה ולא על עצם זכותה של מדינת ישראל לעצור את האוניות ולמנוע מהן מלפרוץ את המצור. כזכור ההשתלטות עצמה לא התנהלה כמצופה, האירועים יצאו מכלל שליטה אשר עד שהושבה נמנו אותם 9 הרוגים ופצועים נוספים (כולל חיילים פצועים). הדו"ח

על פי הדיווחים בתקשורת, לאחרונה הורה נשיא בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג, (Court) (ICC) מר סונג-סאנג-היון על מינוי הרכב של שלושה שופטים שיבחנו הליך מקדים לנקיטת הליך פלילי כנגד ישראל בגין אירועי "משט המרמרה" הטורקי.

בכך, נענה בית הדין לבקשתה של המדינה האפריקאית איי קומורו, אשר ביקשה לנקוט בהליך הנ"ל כנגד ישראל, בגין מה שהיא כינתה הפשיטה על האונייה ומותם של 9 נוסעים. עיון קל ב"ויקיפדיה" מגלה כי אותה קומורו, או יותר נכון האיחוד של איי קומורו, (ארכיפלג בן שלושה איים) היא מדינה אפריקאית קטנה, דוברת השפה הערבית (שמה נגזר מהשם "קמר"- ירח בערבית), מספר תושביה הנם פחות מ- 800,000 והיא ממוקמת אל מול חופי אפריקה המזרחית, במיצר באוקיאנוס ההודי בין צפון מדגסקר לצפון מוזמביק.

מה למדינה אפריקאית קטנה זו ולאירועי המרמרה? ובכן לטענת קומורו (המיוצגת על ידי פירמת עורכי דין טורקיים) מספר ימים לפני שהמשט יצא לדרך, אחת מאוניות המשט (ככל הנראה המרמרה) העבירה את רישומה למרשם ה"קומוראי" ולכן לטענת המדינה, האירועים התרחשו על אונייה הנושאת את דגלה, ומכאן זכותה להגיש את הקובלנה בפני בית הדין הבינלאומי, אשר מדינת קומורו נמנית על חבריו. יצוין כי מדינת ישראל אינה רואה עצמה כפופה לבית דין זה, וכי בעבר דחה בית הדין את בקשת הרשות הפלשתינאית להעמיד לדין את ישראל בגין אירועי עופרת יצוקה, בהנמקה כי הרשות הפלשתינאית אינה מדינה.

אחד השיקולים אותו יידרש הרכב בית הדין לשקול הוא האם העניין שבפניו לא נדון כבר בפני ערכאה אחרת. לידיעת בית הדין מוטב להזכיר כי אירועי המשט התבררו ונדונו ביסודיות ובהרחבה במסגרת "דוח פאלמר": ועדת בדיקה מטעם האו"ם בראשות היו"ר סר פאלמר, שהוקמה ב- 2 באוגוסט 2010 לבחינת אירועי המשט, שהתרחשו אור ליום 31 במאי 2010. סדר הדברים היה שכל אחד מהצדדים, ישראל וטורקיה ערך

¹ International criminal Court

² Report of the Secretary-General Panel of Inquiry On the 31 May 2010 Flotilla Incident

³ San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea

באופן מפתיע עולה כי המרשם הקומוראי "זוכה" להימצא ברשימה השחורה של PARIS MOU וגם של Tokyo MOU (המקבילה האסיאתית ל"התאגדות פריז").

עוד יש לתת הדעת לכך, כי על פי אמנת חוק המשפט הימי ("UNCLOS"), סעיף 91, למדינות החברות באמנה ישנה אמנם זכות לנהל מרשם אוניות ולהפליג את האוניות נושאות דגליהן ב"מים הפתוחים", אולם לגבי זכות רישום זו זה הדרישה היא לקשר אמיתי (genuine link) בין האונייה למדינה הרושמת. ספק, בלשון המעטה, אם קשר כזה קיים בין מי מספינות המשט לבין המרשם הקומוראי, אי שם אל מול חופי אפריקה המזרחית. מרשם, אשר נחזה להיות למעשה כמרשם על גבול הפיקטיבי-באשר אינו תואם סטנדרטיים בינלאומיים מקובלים.

טורקיה, כמו ישראל, לא חתמה על אמנת "חוק המשפט הימי" (UNCLOS), וטורקיה, כמו גם ישראל, אינה צד לאמנת רומא-היא האמנה מכוחה, עם אימוצה וכניסתה לתוקף בשנת 2002 הוקם בית הדין הפלילי הבינלאומי, אשר 122 המדינות החברות לאמנה זו, רואות עצמן ככפופות לסמכות בית הדין

וכאן מתחילה להתבהר התמונה: באם מארגני המשט הטורקי יודעים, כי טורקיה, כמי שאינה תומכת בבית הדין הפלילי הבינלאומי לא תוכל "לגרור" את ישראל להליך מכפיש זה, הרי שהם בחרו לעצמם "מרשם נוחות" קומוראי, מכוחו, תוכל מדינת קומורו (שהיא צד לאמנת רומא), "לגרור" את ישראל לבית הדין-וכזכור התלונה הוגשה באמצעות משרד עורכי דין טורקיים. אם אכן כך נערכו מארגני המשט מבעוד מועד, הרי שבפנינו ראייה נוספת מצטברת על יתר הממצאים, ולפיה ככל הנראה המשט עצמו מראש ומלכתחילה ובתכנון מוקדם, לא נועד אלא לצורך פרובוקציה לשמה שתאפשר גם להגיש קובלנה כנגד ישראל בבית הדין הבינלאומי, וכל האמצעים והמרשמים, "כשרים".

אינו שולל את הטענה הישראלית כי החיילים נתקלו באש חיה ולא "רק" במוטות ובסכינים, אולם קובע כי באשר לאופן התרחשות האירועים המדויק, אין הוא יכול לקבוע ממצאים. משקלו הסגולי של הדו"ח הוא בקביעותו כי שני הצדדים, הישראלי והטורקי רואים חשיבות לשמירה על היחסים ביניהם החיוניים ליציבות האזורית.

לכן, קובע בדו"ח, כי יהא זה חשוב שהצהרה מתאימה תצא מטעם מדינת ישראל בדבר הצער אודות המקרה בהקשר של תוצאותיו: The Panel considers that an appropriate statement of regret be made by Israel in respect of the incident in light of its consequences.

יושם אל לב אפוא לאלה הבאים: אחד- "Regret" ולא "Apologize"; שניים- ולא בגין פעולות הצבא הישראלי באשר הן, אלא בהקשר של תוצאות "התקרית" – "in respect of the incident and in light of its consequences".

על פי המנדט שניתן לוועדת פאלמר ומשימותיה, הברורים והתחקירים שנעשו במסגרתה והיקפו ותוכנו של הדו"ח, יוצא כי בפנינו פסק בורר באשר לזכותה של מדינת ישראל על פי הדין הבינלאומי החל, ו"הצעת מגשר" להסדרת היחסים- אשר לאחרונה אף נענתה, אם כי יישום הדברים מתעכב לאחרונה.

טוב יעשה אותו הרכב טרי של שלושה משופטי בית הדין הבינלאומי לו "יזכר" בדו"ח פאלמר ואף יעיין בתוכנו ובממצאיו. אולם בזה לא מסתיים העניין.

עולה, כי "זכות העמידה" של מדינת/איי קומורו, לא נשענת אלא על המרשם הספנותי. התעמקות מה בטיבו של זה, חושפת מספר פרטים מעניינים: מתברר, כי קיים "שולחן עגול" המאגד מספר גופים ספנותיים בינלאומיים כגון BIMCO, ICS, ISF, ואחרים, אשר בוחנים את איכות המרשמים הספנותיים במדינות שונות על פי קריטריונים של אימוץ כללי IMO, גיל כלי השייט הרשומים, וכן הופעת המרשם ברשימה השחורה של PARIS MOU (התאגדות אירופאית וצפון אמריקאית שמטרתה למפות כלי שייט בסטנדרט נמוך ואשר פועלת על פי בדיקות פיזיות של כלי שייט).

יואב הריס הוא שותף במשרד עו"ד הריס ושות'.

תוכן הכתבה כללי בלבד ואינו מהווה חוות דעת משפטית.